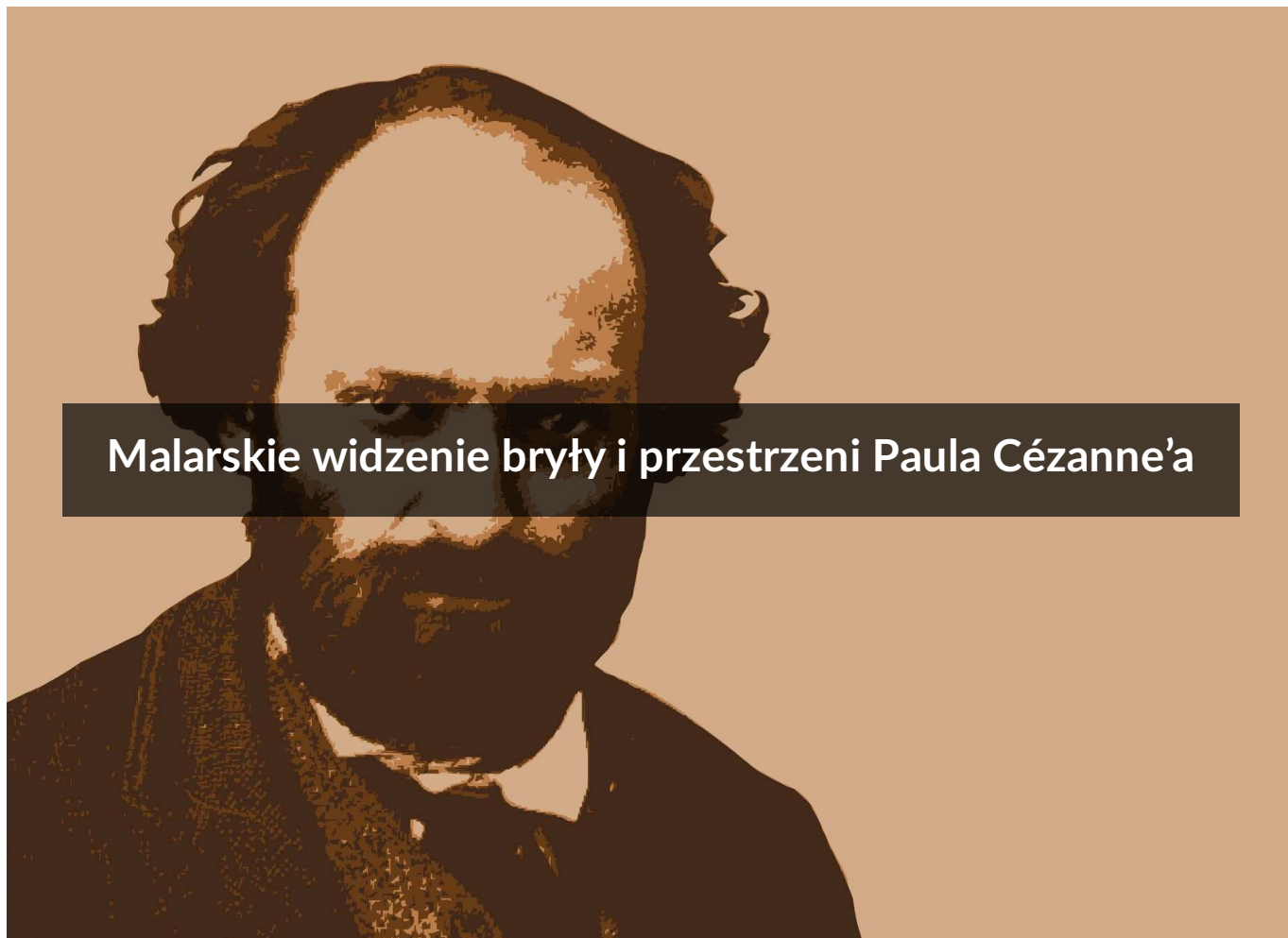

Malarskie widzenie bryły i przestrzeni Paula Cézanne'a

- [Malarskie widzenie bryły i przestrzeni Paula Cézanne'a](#)

Malarskie widzenie bryły i przestrzeni Paula Cézanne'a

Ważne daty

19 stycznia 1839 – narodziny Paula Cézanne'a w Aix-en-Provence (Francja)

1861 – przenosiny Cézanne'a do Paryża

ok. 1880 – powrót Cézanne'a do Prowansji – dojrzała faza twórczości

1885 – powstanie obrazu *Zatoka Marsylska widziana z Estaque*

1890-1895 – powstanie serii obrazów *Grający w karty*

1900-1906 – praca nad obrazem *Wielkie kąpiące się*

22 października 1906 – śmierć Paula Cézanne'a w Aix-en-Provence

Scenariusz lekcji dla nauczyciela.

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

II. Zapoznanie z najwybitniejszymi dziełami w zakresie architektury i sztuk plastycznych.

Uczeń:

10. określa funkcję dzieła i wskazuje jej wpływ na kształt dzieła;
12. wskazuje w dziele sztuki symbol i alegorię, potrafi wytłumaczyć ich znaczenie;
- 13.c) w malarstwie i grafice: kompozycji, koloru, sposobów ukazania iluzji przestrzeni, kształtowania formy przez światło, w dziełach figuratywnych stopnia oddania rzeczywistości lub jej deformacji;
14. wskazuje środki stylistyczne i środki ekspresji, które identyfikują analizowane dzieło z odpowiednim stylem, środowiskiem artystycznym lub autorem;
3. umiejscawia dzieła w czasie (wskazuje stulecie powstania dzieł sztuki dawnej, a w przypadku dzieł sztuki nowoczesnej i współczesnej datuje je z dokładnością do połowy wieku), w nielicznych przypadkach, dotyczących sztuki nowoczesnej i współczesnej, zna daty powstania dzieł lub datuje je z dokładnością jednej dekady;
5. wymienia podstawowe gatunki w dziełach sztuk plastycznych, m.in. portret (w tym autoportret, portret psychologiczny i oficjalny), pejzaż (w tym: weduta, marina, pejzaż ze sztafżem), sceny: rodzajowa, religijna, mitologiczna, historyczna (w tym batalistyczna), martwa natura, akt;
9. identyfikuje najbardziej reprezentatywne i najsłynniejsze dzieła na podstawie charakterystycznych środków warsztatowych i formalnych oraz przyporządkowuje je właściwym autorom;

III. Zapoznanie z dorobkiem najwybitniejszych twórców dzieł architektury i sztuk plastycznych. Uczeń:

1. wymienia najistotniejszych twórców dla danego stylu lub kierunku w sztuce;
3. sytuuje twórczość artystów powszechnie uznawanych za najwybitniejszych w czasie, w którym tworzyli (z dokładnością do jednego wieku, a w przypadku twórców sztuki nowoczesnej i współczesnej – z dokładnością do połowy wieku) oraz we właściwym środowisku artystycznym;

5. na podstawie przedłożonych do analizy przykładów dzieł formułuje ogólne cechy twórczości następujących twórców: Fidiasz, Poliklet, Praksyteles, Giotto, Jan van Eyck, Hieronim Bosch, Masaccio, Sandro Botticelli, Leonardo da Vinci, Michał Anioł, Andrea Mantegna, Piero della Francesca, Rafael Santi, Giorgione, Tycjan, Jacopo Tintoretto, Pieter Bruegel Starszy, Albrecht Dürer, Hans Holbein Młodszy, Donatello, Filippo Brunelleschi, Andrea Palladio, El Greco, Caravaggio, Gianlorenzo Bernini, Francesco Borromini, Diego Velázquez, Bartolomé Esteban Murillo, Georges de la Tour, Nicolas Poussin, Claude Lorrain, Peter Rubens, Anton van Dyck, Frans Hals, Rembrandt van Rijn, Jan Vermeer van Delft, Antoine Watteau, Jacques Louis David, Jean Auguste Dominique Ingres, Antonio Canova, Berthel Thorvaldsen, Francisco Goya, Eugène Delacroix, Caspar David Friedrich, William Turner, John Constable, Gustave Courbet, Jean François Millet, Eduard Manet, Claude Monet, Edgar Degas, August Renoir, Georges Seurat, Vincent van Gogh, Paul Gauguin, Paul Cézanne, Henri de Toulouse-Lautrec, August Rodin, Gustaw Klimt, Alfons Mucha, Antonio Gaudí, Edward Munch, Henri Matisse, Pablo Picasso, Umberto Boccioni, Wasyl Kandinsky, Piet Mondrian, Kazimierz Malewicz, Marcel Duchamp, Giorgio de Chirico, Salvador Dalí, René Magritte, Marc Chagall, Amadeo Modigliani, Jackson Pollock, Andy Warhol, Roy Lichtenstein, Claes Oldenburg, Francis Bacon, Yves Klein, Niki de Saint Phalle, Christo, Duane Hanson, Victor Vasarely, Alberto Giacometti, Constantin Brancusi, Henry Moore, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright, oraz artystów polskich i działających w Polsce (m.in. takich jak: Wit Stwosz, Bartłomiej Berrecci, Tylman z Gamenen, Dominik Merlini, Bernardo Belotto, Marcelli Bacciarelli, Piotr Aigner, Piotr Michałowski, Artur Grottger, Henryk Rodakowski, Jan Matejko, Józef Chełmoński, Maksymilian i Aleksander Gierymscy, Józef Brandt, Olga Boznańska, Józef Pankiewicz, Władysław Podkowiński, Jan Stanisławski, Leon Wyczółkowski, Henryk Siemiradzki, Xawery Dunikowski, Stanisław Wyspiański, Józef Mehoffer, Jacek Malczewski, Witold Wojtkiewicz, Witkacy, Leon Chwistek i inni przedstawiciele grupy formistów, przedstawiciele grupy Rytm, kapistów i grupy „a.r.”, Tadeusz Makowski, Andrzej Wróblewski, Tadeusz Kantor, Jerzy Nowosielski, Alina Szapocznikow, Władysław Hasior, Roman Opałka, Magdalena Abakanowicz);

IV. Kształcenie w zakresie rozumienia i stosowania terminów i pojęć związanych z dziełami sztuki, ich strukturą i formą, tematyką oraz techniką wykonania. Uczeń:

2. zna terminologię związaną z opisem formy i treści dzieła malarskiego, rzeźbiarskiego i graficznego, w tym m.in. nazwy formuł ikonograficznych, słownictwo niezbędne do opisu kompozycji, kolorystyki, relacji przestrzennych i faktury dzieła;

6. właściwie stosuje terminy dotyczące opisu treści i formy dzieł sztuk plastycznych.

Nauczysz się

rozróżniać cechy stylistyczne malarstwa Paula Cézanne’a;

przedstawiać tematykę dzieł;

rozdzielić najważniejsze obrazy artysty.

Wczesny etap twórczości – inspiracje impresjonizmem

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DsbEDdK4n>

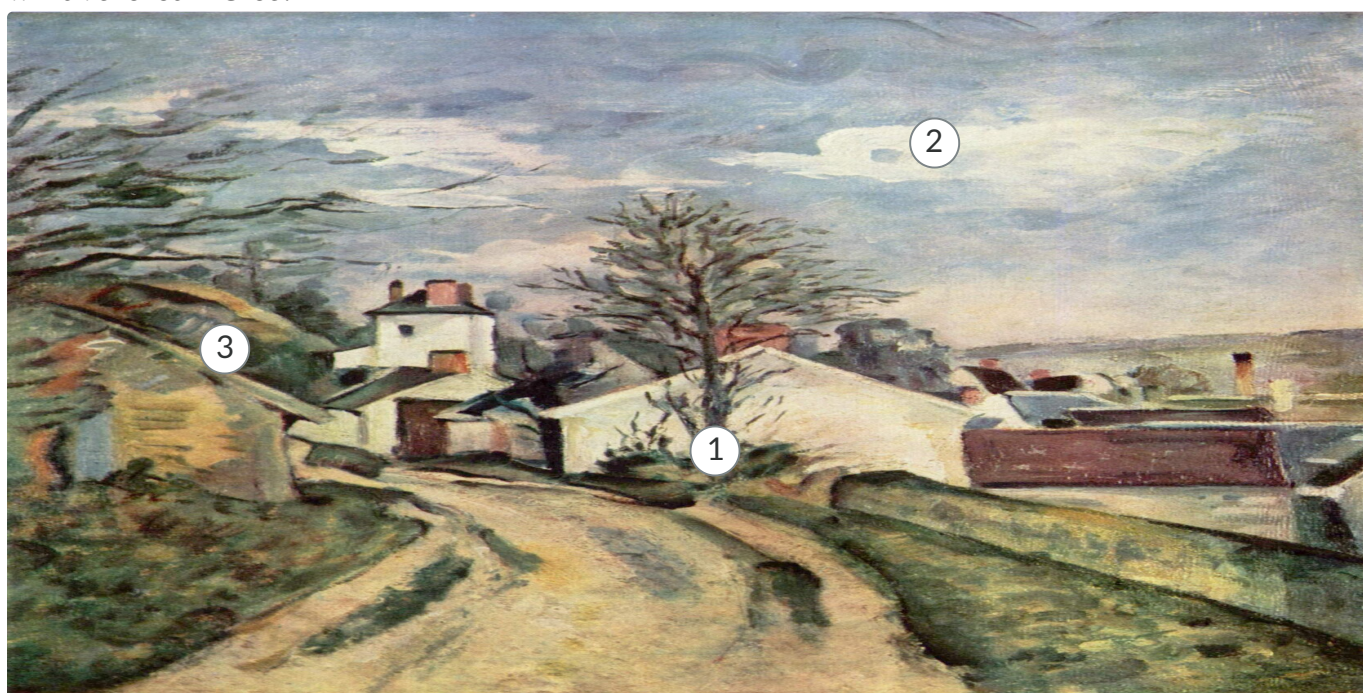
Paul Cézanne, „Autoportret”, ok. 1875, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, [wikipedia.org](https://www.wikipedia.org), domena publiczna

Do wczesnych dzieł artysty należy *Dom powieszonoego*, wykonany w roku 1873. W obrazie tym wyraźnie zarysowuje się inspiracja malarstwem impresjonistów, a zwłaszcza Pissarra. Artysta zastosował stonowane kolory, które nakładał krótkimi, rwanymi pociągnięciami pędzla. Typowy dla impresjonizmu jest także dobór tematu: spokojny pejzaż zwykłego dnia. Jedyne tytuł dodaje dziełu dramatyzmu, choć nic na malowidle nie sugeruje, że w przedstawionym budynku wydarzyła się tragedia. Kompozycja jest skomplikowana; wpływają na to ciasno zestawione plany oraz liczne linearne dominanty rozchodzące się od centrum obrazu w różnych kierunkach: ścieżka prowadząca na lewo, inna kierująca się na wprost, strzeliste gałęzie drzew, wreszcie masywny pagórek po prawej stronie.

Paul Cézanne, „Dom powieszonoego”, 1873, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paul_Cezanne_-_The_House_of_the_Hanged_Man_-_WGA00499.jpg), domena publiczna

Innym dziełem z okresu wspólnych podróży z Camillem Pissarrem jest *Dom Doktora Gacheta w Auvers-sur-Oise*.

1

Na malowidle ukazany został dom miłośnika sztuk i malarza-amatora, doktora Paula Gacheta. Pod koniec lat osiemdziesiątych XIX wieku opiekował się on przebywającym w Auvers-sur-Oise Vincentem van Goghem.

2

Paleta barw stosowanych przez Cézanne'a wyraźnie zaczerpnięta jest z impresjonizmu: pojawiają się jasne błękity, róże oraz zielenie, a także wyraźne kontrasty kolorystyczne.

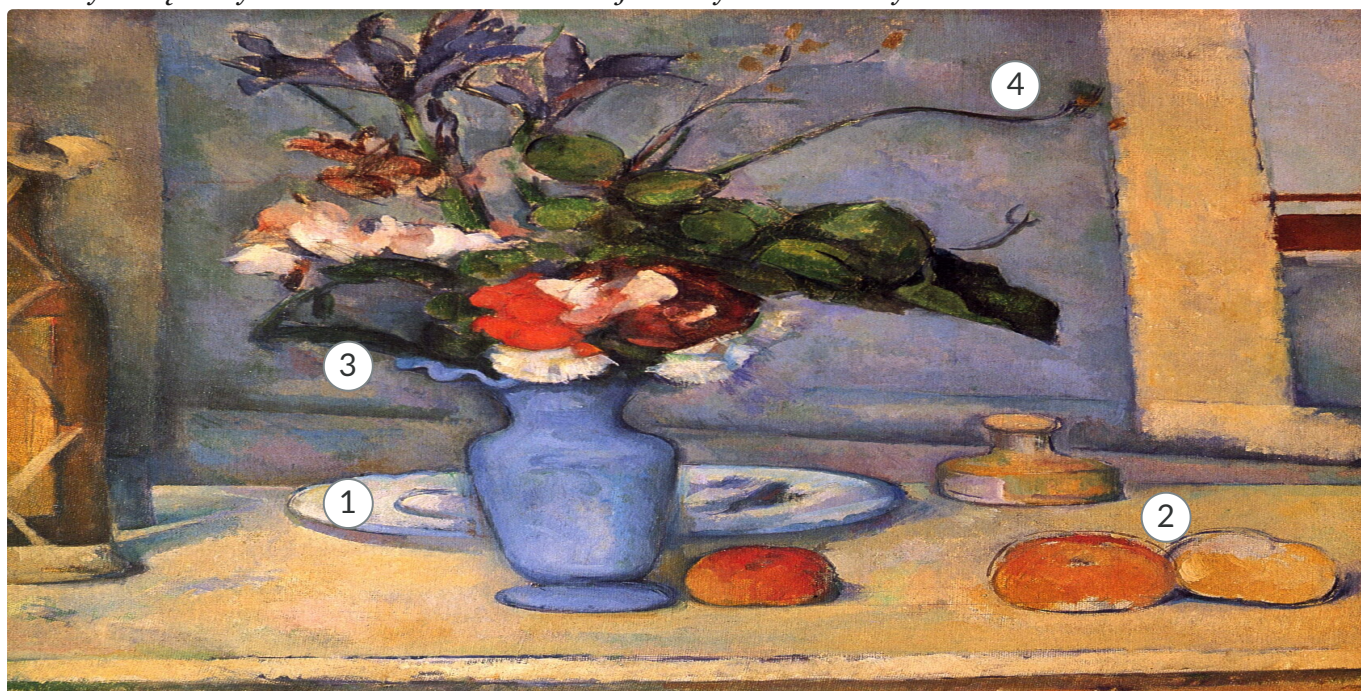
3

W przedstawionej wiosce nie ma żadnego śladu ludzkiej aktywności, domy sprawiają wrażenie opuszczonych, a nagle skręcająca droga zdaje się prowadzić donikąd.

Paul Cézanne, „Dom doktora Gacheta w Auvers-sur-Oise”, ok. 1873, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paul_Cezanne_-_The_Doctor's_House_in_Auvers-sur-Oise.jpg), domena publiczna

Martwe natury – studium kształtu i przestrzeni

Najważniejszy okres w twórczości Cézanne'a związany jest z przeprowadzką malarza na stałe do Prowansji około roku 1880. Odszedł on wówczas od założeń impresjonistów, pragnących zawrzeć na płótnie swoje ulotne wrażenia. Skupił się wówczas na eksperymentach ze sposobem przedstawiania przedmiotów w przestrzeni oraz na badaniu efektów, jakie wytwarza światło padające pod różnym kątem na bryły. Doskonale zaobserwować można to na przykładzie martwych natur wykonanych w drugiej połowie lat osiemdziesiątych: *Martwej natury z błękitnym wazonem* oraz *Martwej natury z kuchennym stołem*.

1

Pozorne błędy rysunkowe, jak w przypadku talerza ukrytego za wazonem nie wynikają z braku umiejętności, tylko są świadomym zabiegiem artystycznym wynikającym z badanymi przez Cézanne'a złudzeniami optycznymi.

2

Istotnym środkiem wyrazu jest wyraźna linia obiegająca przedmioty, komplementująca plamy barwne.

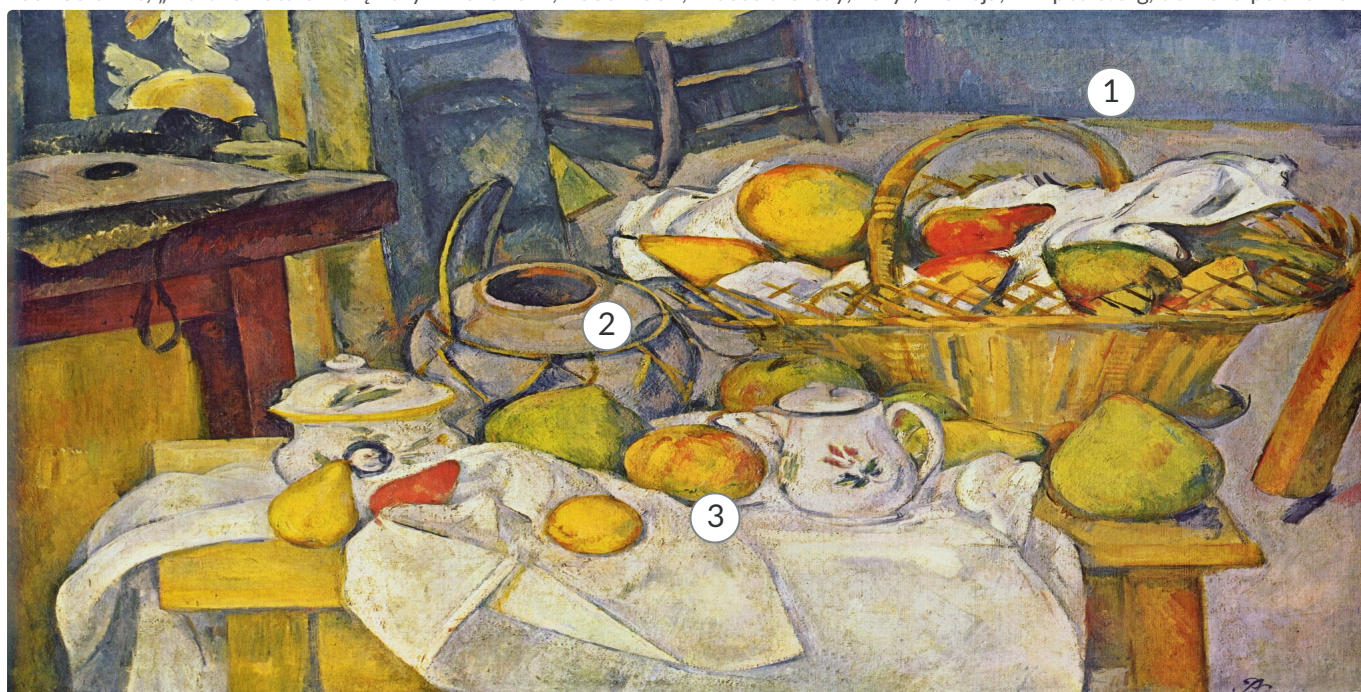
3

Subtelne wykorzystanie różnych odcieni niebieskiego wprowadza w obrazie harmonię.

4

Przestrzeń skonstruowana jest poprzez przemyślane zestawienie kierunków wertykalnych i horyzontalnych, doskonale ze sobą współgrających.

Paul Cézanne, „Martwa natura z błękitnym wazonem”, 1885-1887, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, wikipedia.org, domena publiczna

1

Malowidło, wykonane w technice olejnej, ukazuje proste obiekty, z którymi artysta stykał się na co dzień.

2

Od razu uderza widza silna deformacja przedmiotów, wynikająca z zarzucenia tradycyjnej perspektywy na rzecz przedstawiania z kilku punktów widzenia na raz.

3

Forma brył budowana jest głównie za pomocą różnic kolorystycznych, stąd też wyraźne różnicowanie w fakturze plamy barwnej uzyskanej przez krótkie i zamaszyste pociągnięcia pędzlem.

Paul Cézanne, „Martwa natura z kuchennym stołem”, 1888-1890, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, wikipedia.org, domena publiczna

Przedmioty przedstawiane na obrazach sprowadzane były w coraz większym stopniu do prostych kształtów: kuli, walca, stożka. Z kolei eksperymenty w dziedzinie przestrzennych relacji między obiektami doprowadziły Cézanne'a do odrzucenia dominującej w malarstwie od stuleci perspektywy linearnej na rzecz ukazywania przedmiotów z różnych punktów widzenia na raz. Twórczość Francuza stoi zatem u podstaw kubizmu, czego zresztą nie ukrywali przedstawiciele tego kierunku.

Widoki góry Sainte-Victoire i inne prowansalskie pejzaże

Paul Cézanne szczególnie upodobał sobie pracę w plenerze: wykonywał dużą ilość pejzaży, często malując to samo miejsce po kilka lub kilkanaście razy. Do ulubionych jego tematów należała góra Sainte-Victoire wznosząca się nad Aix-en-Provence. Regularnie malował ją od 1878 roku aż do śmierci: znanych jest ponad 60 wersji tematu. Na przykładzie wizerunków góry prześledzić można ewolucję stylu artysty. Wczesne widoki są naturalistyczne, o wyważonej, statycznej kompozycji. Płótno datowane na lata 1882-1885 od razu zwraca uwagę czytelnymi wertykalnymi i horyzontalnymi podziałami wyznaczonymi przez drzewa oraz most kolejowy po lewej stronie kompozycji. Gama barwna jest stonowana, wąska, zdominowana przez odcienie zieleni i ochry. Z kolei wersje z końcowych lat życia Cézanne'a wykazują coraz większe dążenie do abstrakcji. Obserwowany krajobraz zredukowany jest do geometrycznych brył oddanych plamami żywych barw. Przykład stanowi widok wykonany w latach 1902-1904. Pomiędzy zimnymi niebieskimi partiami pierwszego planu oraz góry w oddali, artysta umieścił kontrastowe partie ochry z zielonym wzbogaconą o mocniejsze, czerwone akcenty. Domy, drzewa i pola zmywają się w jedną mieszankę kolorowych plam, obwiedzionych niekiedy wyraźnym konturem. Linia horyzontu jest nieco uniesiona po prawej stronie, co znakomicie współgra z diagonalnymi liniami dającymi się wyodrębnić pośród domów i pól. Dzieło to zapowiada już eksperymenty kubistyczne.

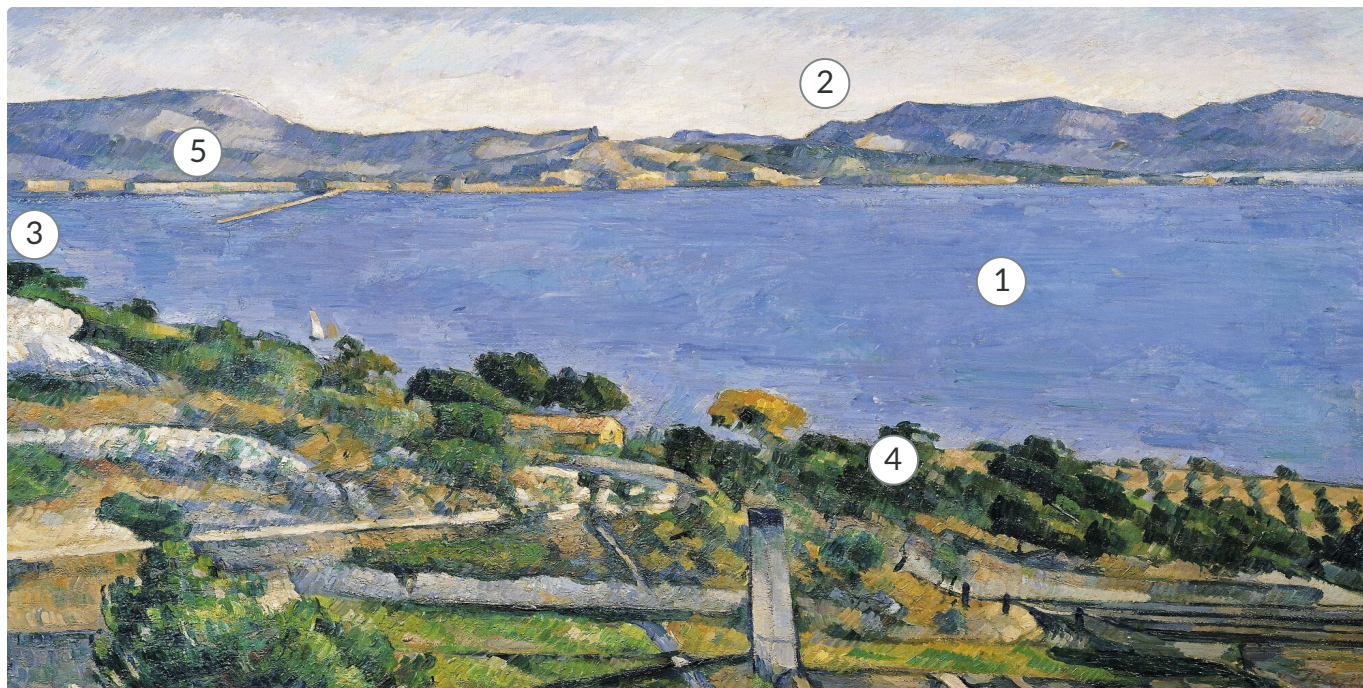

Paul Cézanne, „Góra Sainte-Victoire”, między 1882 a 1885, Metropolitan Museum of Art, Nowy Jork, Stany Zjednoczone Ameryki, wikipedia.org, domena publiczna

Paul Cézanne, „Góra Sainte-Victoire”, 1904-1906, Philadelphia Museum of Art, Filadelfia, Stany Zjednoczone Ameryki, wikimedia.org, domena publiczna

Charakterystycznym zabiegiem stosowanym przez malarza jest wykorzystanie [perspektywy barwnej](#). Za doskonały przykład służyć może dzieło *Zatoka Marsylska widziana z Estaque*. Budynki na pierwszym planie, wykonane w ciepłych barwach: ochrach, umbrach optycznie zdają się znajdować bliżej odbiorcy, niż szaro-niebieskie skały na drugim brzegu zatoki.

1

Przestrzeń obrazu została świadomie spłaszczona i sprowadzona do czterech planów: zielonych pól z budynkami, gładkiej powierzchni wody, łańcucha górskiego na drugim brzegu oraz wąskiej strefy nieba.

2

Wszystkie linie zbiegają się w miejscu po lewej stronie kompozycji, leżącym już poza płótnem.

3

Złudzenie głębi wynika z wyeksponowania ciepłych barw na pierwszym planie, natomiast chłodnych błękitów na planach dalszych.

4

Od razu uderza widza silna deformacja przedmiotów, wynikająca z zarzucenia tradycyjnej perspektywy na rzecz przedstawiania z kilku punktów widzenia na raz.

5

Elementy krajobrazu wykonane zostały bardzo schematycznie, przy użyciu podstawowych kształtów. W liście do Camilla Pissarra Cézanne zachwycił się słońcem nad zatoką, które redukować miało obiekty do zaledwie sylwetek mieniących się różnymi kolorami.

Wizerunki ludzkie w twórczości Cézanne'a

Cézanne rzadziej wykonywał wizerunki ludzkie. Nie wciągnęło go życie artystyczno-towarzyskie Paryża i wolał pracować w odosobnieniu. Portretował najczęściej osoby z najbliższego kręgu, zwłaszcza żonę. W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych wykonał cykl pięciu przedstawień *Grających w karty*. Co ciekawe, obecnie malowidła te znajdują się w pięciu różnych kolekcjach i nigdy dotąd nie zostały wystawione razem. Poniżej zaprezentowano wersję z Muzeum Orsay w Paryżu. Centralną oś kompozycji stanowi ustawiona na stoliku butelka odbijająca refleksy świetlne. Dzieli ona obraz na dwie symetryczne części, w których umieszczeni są gracze. Ich gesty są bardzo oszczędne, wyrażają ciche skupienie nad kartami. Harmonijna gama kolorystyczna ogranicza się do brązów, pomarańczy i kontrastujących z nimi stonowanych zieleni oraz szarości ubrań mężczyzn.

Paul Cézanne, „Grający w karty”, 1894–1895, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, wikipedia.org, domena publiczna

Jeszcze jednym motywem, do którego artysta wracał przez całą aktywność twórczą był wizerunek nagich, kąpiących się kobiet i mężczyzn, ukazanych w grupach lub pojedynczo. Od lat siedemdziesiątych XIX wieku powstało kilkanaście wersji tematu. Jednym z ostatnich dzieł Cézanne'a były *Wielkie kąpiące się*, dużych rozmiarów płótno o wymiarach 2,10 na 2,50 metra przedstawiające grupę kobiet. Obraz zakomponowany został w oparciu o trójkąt utworzony przez symetrycznie ustawione ciała oraz pochylające się drzewa. Scena emanuje przez to spokojem, statycznością. Gama barwna jest wąska, zredukowana właściwie do odcieni błękitu i ochry. Postacie kobiece ukazane zostały w abstrakcyjny, zredukowany sposób, charakterystyczny dla eksperymentów malarskich Cézanne'a. W momencie śmierci artysty dzieło nie było jeszcze ukończone, o czym najdobitniej świadczą jedynie wstępnie opracowane ciała kobiet zgrupowanych po prawej stronie kompozycji.

Paul Cézanne, „Wielkie kąpiące się”, 1900-1906, Philadelphia Museum of Art, Filadelfia, Stany Zjednoczone Ameryki, philamuseum.org, CC BY 3.0

Paul Cézanne był artystą, który wyszedł z impresjonizmu, jednak odrzucił jego pierwotne założenia. Jego twórczość z dojrzałego okresu charakteryzuje się poszukiwaniem alternatywnego sposobu przedstawiania perspektywy – próbował komponować obrazy ukazujące przedmioty z różnych punktów widzenia na raz, stosował perspektywę barwną. Dążył również do uproszczenia przedmiotów, sprowadzenia ich do prostych brył. Jego eksperymenty rozwinęli w późniejszym czasie kubiści, dla których malarstwo Cézanne’a stanowiło ważny punkt odniesienia. Tworzył głównie pejzaże w swojej rodzinnej Prowansji, gdzie mieszkał przez większą część życia.

Ćwiczenie 1

Źródło: Bartłomiej Łyczak, licencja: CC0.

Ćwiczenie 2

Źródło: Bartłomiej Łyczak, licencja: CC0.

Ćwiczenie 3

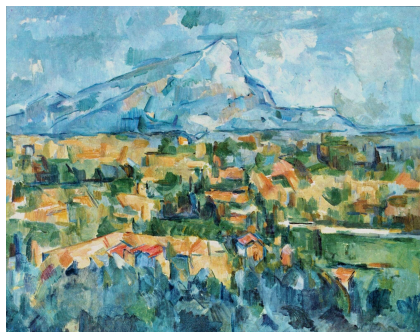
Źródło: Bartłomiej Łyczak, licencja: CC0.

Ćwiczenie 4

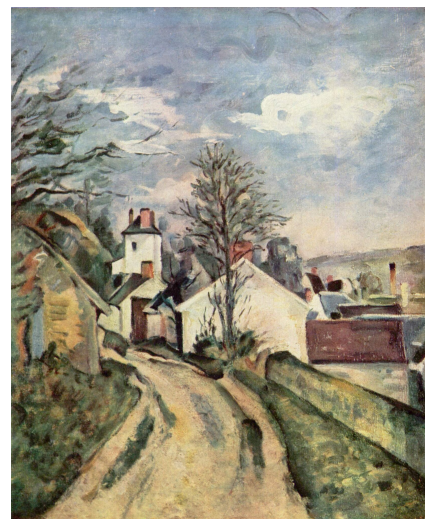
Do obrazów dobierz muzea w których się znajdują.

Metropolitan Museum of Art w Nowym Jorku

Philadelphia Museum of Art w Filadelfii

Musée d'Orsay w Paryżu

Ćwiczenie 5

Źródło: Bartłomiej Łyczak, licencja: CC0.

Ćwiczenie 6

Wskaż trzy gatunki malarskie, charakterystyczne dla twórczości Paula Cézanne'a.

☐ malarstwo religijne

☐ malarstwo rodzajowe

☐ animalistyka

☐ martwa natura

☐ pejzaż

☐ batalistyka

☐ akt

Ćwiczenie 7

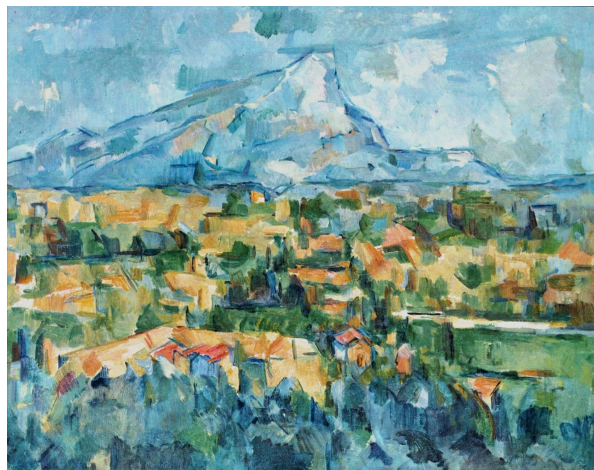
Źródło: Bartłomiej Łyczak, licencja: CC0.

Polecenie 1

Dokonaj analizy porównawczej dzieł.

Paul Cézanne, „Góra Sainte-Victoire”, między 1882 a 1885, Metropolitan Museum of Art, Nowy Jork, Stany Zjednoczone Ameryki, wikipedia.org, domena publiczna

Paul Cézanne, „Góra Sainte-Victoire”, 1904-1906, Philadelphia Museum of Art, Filadelfia, Stany Zjednoczone Ameryki, wikipedia.org, domena publiczna

Kompozycja i relacje przestrzenne

Kolorystyka

Opis kształtowania światłocienia

Inna wersja zadania

Słownik pojęć

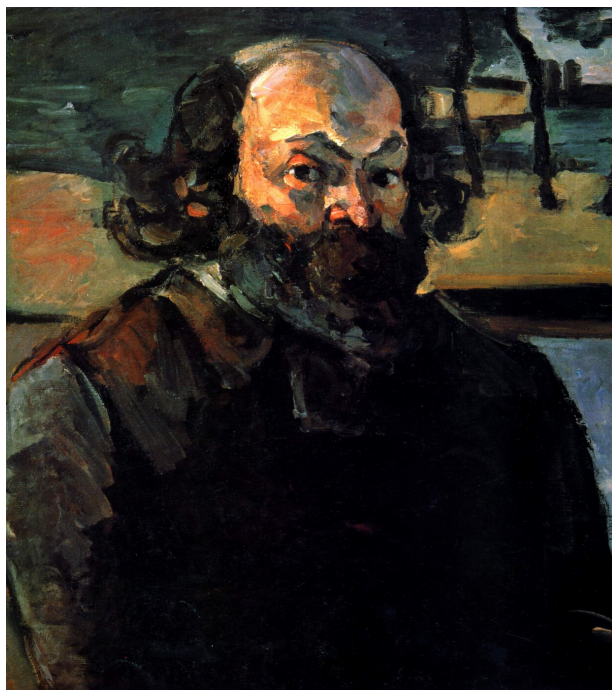
Perspektywa barwna

sposób uzyskania przestrzenności w obrazie poprzez wykorzystanie odpowiednich stosunków barwnych. Niektóre barwy, np. błękit i czern, kładzione na tej samej płaszczyźnie co czerwień lub biel, zdają się cofać, podczas gdy tamte występują w przód.

Źródło:

K. Zwolińska, Z. Malicki, *Mały słownik terminów plastycznych*, Warszawa 1990

Galeria dzieł sztuki

Paul Cézanne, „Autoportret”, ok. 1875, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, wikipedia.org, domena publiczna

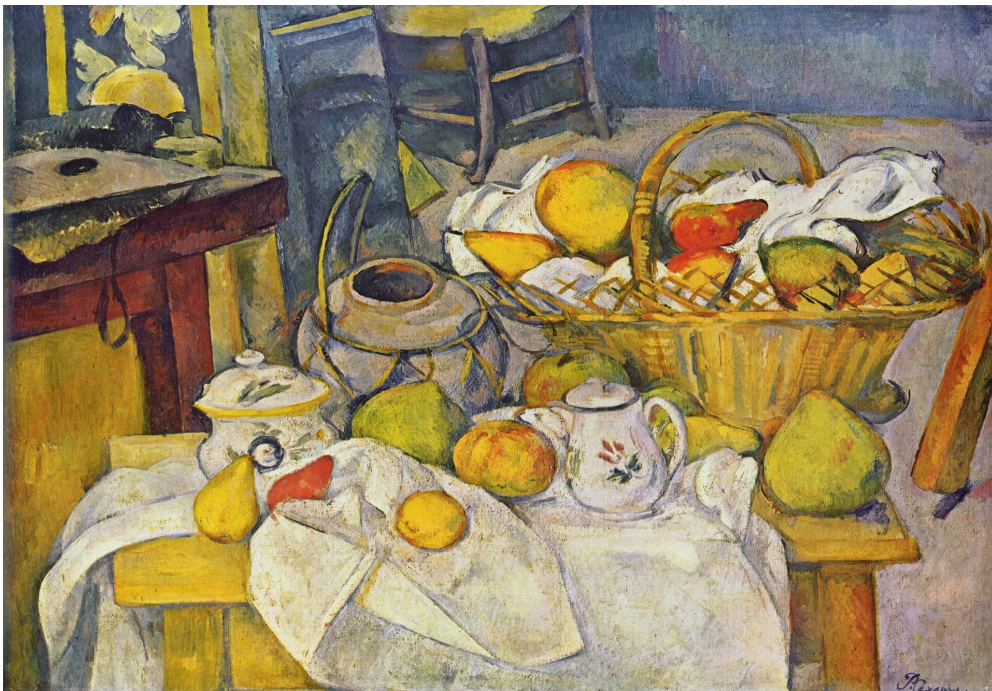
Paul Cézanne, „Dom powieszonoego”, 1873, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, wikimedia.org, domena publiczna

Paul Cézanne, „Dom doktora Gacheta w Auvers-sur-Oise”, ok. 1873, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, [wikipedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paul_Cezanne_-_The_Doctor's_House_in_Auvers-sur-Oise.jpg), domena publiczna

Paul Cézanne, „Martwa natura z błękitnym wazonem”, 1885-1887, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, [wikipedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paul_Cezanne_-_Still_Life_with_Blue_Vase.jpg), domena publiczna

Paul Cézanne, „Martwa natura z kuchennym stołem”, 1888-1890, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, wikipedia.org, domena publiczna

Paul Cézanne, „Góra Sainte-Victoire”, między 1882 a 1885, Metropolitan Museum of Art, Nowy Jork, Stany Zjednoczone Ameryki, wikipedia.org, domena publiczna

Paul Cézanne, „Góra Sainte-Victoire”, 1904-1906, Philadelphia Museum of Art, Filadelfia, Stany Zjednoczone Ameryki, [wikimedia.org](https://www.wikimedia.org), domena publiczna

Paul Cézanne, „Zatoka Marsylijska widziana z Estaque”, 1878-1879, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, [pinterest.com](https://www.pinterest.com), CC BY 3.0

Paul Cézanne, „Grający w karty”, 1894–1895, Musée d'Orsay, Paryż, Francja, wikipedia.org, domena publiczna

Paul Cézanne, „Wielkie kąpiące się”, 1900–1906, Philadelphia Museum of Art, Filadelfia, Stany Zjednoczone Ameryki, philamuseum.org, CC BY 3.0

Bibliografia

S. Borghesi, *Cézanne*, Warszawa 2006

C. Naubert-Riser, *Cézanne*, Warszawa 1996

B. Osińska, *Sztuka i czas. Od klasycyzmu do współczesności*, Warszawa 2005

http://www.musee-orsay.fr/en/collections/works-in-focus/search/commentaire/commentaire_id/la-maison-du-pendu-8824.html?no_cache=1 (dostęp z dnia 31.03.2018)

[http://www.musee-orsay.fr/en/collections/works-in-focus/painting/commentaire_id/the-bay-of-marseille-seen-from-lestaque-21221.html?](http://www.musee-orsay.fr/en/collections/works-in-focus/painting/commentaire_id/the-bay-of-marseille-seen-from-lestaque-21221.html?tx_commentaire_pi1%5BpidLi%5D=509&tx_commentaire_pi1%5Bfrom%5D=841&cHash=deacea8b34)

[tx_commentaire_pi1%5BpidLi%5D=509&tx_commentaire_pi1%5Bfrom%5D=841&cHash=deacea8b34](http://www.musee-orsay.fr/en/collections/works-in-focus/painting/commentaire_id/the-bay-of-marseille-seen-from-lestaque-21221.html?tx_commentaire_pi1%5BpidLi%5D=509&tx_commentaire_pi1%5Bfrom%5D=841&cHash=deacea8b34) (dostęp z dnia 31.03.2018)